

Jaarverslag 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Speerpunten	4
Duurzame mobiliteit	4
Duurzame bouw	6
Duurzaam voedsel	8
Duurzame energie en klimaat	10
2. Speciale projecten	12
Icoonproject: Van Leerpark naar 'Leefpark' Dordrecht	12
Icoonproject: Texel geeft nieuwe energie	13
Platform DGO: Eindrapport	15
Duurzame bedrijvigheid in de Haarlemmermeer	16
Groene allianties in Duiven	17
3. Bouwen aan de beweging	18
Dag van de Duurzaamheid	18
Regiospinners	19
Regiotour Noord-Brabant	20
4. Communicatie	22
Communicatie	22
Partnerships	23
5. Personeel en Organisatie	24
6. Financiën	25

Inleiding

Actieorganisatie Urgenda is een toonaangevende organisatie op het gebied van duurzaamheid en innovatie. Met een herkenbaar profiel proberen we zowel vernieuwend te zijn, als opschaling te realiseren. Aan de ene kant sporen we koplopers op en helpen hen met opschalen. Aan de andere kant starten we zelf met vernieuwende of versnellende activiteiten, daar waar anderen dat laten liggen. Zodra de markt het oppakt, kijken wij weer verder naar nieuwe mogelijkheden vooraan de golf. Naast concrete projecten en acties, blijven we ook werken aan het vergroten van de groep mensen die bezig is met duurzaamheid. Die beweging groeit steeds sneller. Dat zien we aan de Dag van de Duurzaamheid, die we in 2013 voor de vijfde keer organiseerden en die groter was dan ooit. We zien het ook aan volle zalen bij lezingen en andere activiteiten, zoals onze regiotours door de provincie. Steeds grotere groepen ondernemers, burgers en overheden gaan duurzaam handelen.

Toch is er nog veel meer actie nodig en zullen we binnen nu en twintig jaar een enorme omslag moeten maken om het prettig leefbaar te houden op onze ene aardbol. Slinkende grondstoffenvoorraden en verontrustende berichten over de toenemende klimaatverandering dwingen ons verder te versnellen en nieuwe manieren te zoeken om iedereen in actie te krijgen.

Urgenda zet in op een omslag in pakweg twintig jaar naar 100% duurzame energie. Dat betekent dat bijna de hele bestaande woningvoorraad energieneutraal moet worden. Het betekent ook een omslag naar elektrisch vervoer, deelvervoer en andere vormen van openbaar vervoer. Ook op het gebied van voedsel zijn radicale omslagen nodig.

We blijven fris kijken en dwars denken. Met nieuwe acties zoals die om de 'carbon bubble' door te prikken, probeerden we in 2013 grote partijen ervan te overtuigen niet meer te

investeren in fossiele energie. Dat zijn financieel gezien geen slimme investeringen en pensioenen bouwen op wankele investeringen is zeker op de lange termijn niet slim.

We spoorden met een 'rechtszaak uit liefde' de Staat der Nederlanden aan om werk te maken van een stevig klimaatbeleid. Samen met bijna 1000 mede-eisers vragen we de rechter objectief te kijken naar de feiten en te stellen dat te weinig doen, een onrechtmatige daad oplevert. In het belang van ons en toekomstige generaties is veel meer daadkracht nodig, ook van de overheid, opdat we gezamenlijk kunnen doen wat nodig is.

'Het kan als je het wilt' is ons motto voor 2014. Met concrete, nieuwe en bijzondere acties, nieuwe samenwerkingspartners en nog meer gevoel voor urgentie, werken we harder dan ooit om samen met velen de duurzame agenda te realiseren.

1. Speerpunten

Urgenda streeft naar een circulaire economie die draait op duurzame energie en groene grondstoffen. We richten ons vooral op een omslag naar 100% duurzame energie in Nederland binnen twintig jaar, o.a. door vergaande veranderingen in de bouw-, mobiliteit- en voedselsector.

Duurzame mobiliteit

Nieuwe vervoersconcepten introduceren

Het sneller verduurzamen van de mobiliteitsector in Nederland is één van de speerpunten van Urgenda. Belangrijke onderdelen van deze transitie:

- *Een beter en efficiënter openbaar vervoer en goederenvervoer op duurzame brandstoffen of elektriciteit*
- *Een verschuiving van benzine en diesel naar elektriciteit en soms biobrandstoffen*
- *Een verschuiving van bezit naar gebruik van auto's, zowel voor de zakelijke als voor de particuliere markt.*

Samen op reis

Op initiatief van reizigersvereniging Rover en Urgenda zijn bijna alle OV-aanbieders in Nederland, overheden en consumentenorganisaties begin 2013 gestart met Samen op reis. Opstap naar een beter OV. De deelnemers stelden een manifest op dat op 14 maart werd aangeboden aan Siebe Riedstra, secretaris-generaal bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, namens staatssecretaris Mansveld. Doel is door betere samenwerking in het openbaar vervoer meer reizigers te verleiden van het OV gebruik te maken. Door middel van 15 concrete projecten gaan de partners

reizigers sneller en beter van deur tot deur brengen. Zo werken ze aan het verbeteren van het voor- en natransport voor de OV-reiziger, het realiseren van een beter gezamenlijk tariefaanbod en het verbeteren van overstappunten. Alle vervoerders bereikten overeenstemming over een nieuwe, voordelige weekenddagkaart van drogisterijketen Kruidvat, die eind december van start ging. De nieuwe dagkaart, die uniek is omdat deze geldig is in alle bussen, trams, metro's en binnenlandse treinen, heeft als doel om nieuwe klanten te verleiden in de hoop dat een deel het OV blijft gebruiken.

Low Car Diet 2013

Om vooral werknemers op een speelse manier kennis te laten maken met openbaar vervoer, deelauto's, elektrische taxi en (OV-)fiets, organiseerde Urgenda voor het tweede jaar het Low Car Diet. Op 23 april vond de kick-off van het Low Car Diet 2013 plaats tijdens het Groene Theater in de Amsterdamse Stadsschouwburg. Honderd topbestuurders en hun medewerkers (800 deelnemers in totaal) leverden vervolgens op 10-10, de Dag van de Duurzaamheid 2013, hun autosleutels in. Zij deelden hun ervaringen via Twitter, Facebook en blogs op de website. Met het succesvolle 'autodieet' vermeden de deelnemers samen 145.000 autokilometers en bespaarden ze 20.000 kg CO₂. Bovenal dachten ze na over (nieuwe vormen van) vervoer. Zo pleit 34% van de deelnemers voor flexibele werk- en vergaderplekken, ziet zo'n 30% (elektrische) fietsen en mobiliteitspassen wel zitten en 20% een deelauto van het bedrijf. In toenemende mate blijkt het Low Car Diet een opstap voor bedrijven om hun vervoersbeleid onder de loep te nemen. Uiteraard helpt Urgenda hen graag bij het implementeren van duurzaam vervoersbeleid, kosten besparen en werknemers verleiden en ontzorgen. Na afloop van het Low Car Diet verzorgde Urgenda 55 workshops om bedrijven hiermee te helpen. Op dit moment is een aantal grote multinationals bezig om hun personeels- en mobiliteitsbeleid te veranderen. Urgenda levert een visie en concrete handvatten, waarmee mobiliteitsmaatregelen duurzaam en kostenneutraal kunnen worden ingevoerd.

Elektrisch vervoer

In 2009 richtte Urgenda een netwerk op met tientallen bedrijven die samen elektrische auto's wilden inkopen. De ambitie is elektrisch vervoer te versnellen door kennis en ervaring uit te wisselen, dat gebeurt onder meer op www.SamenElektrisch.nl. Deelnemers spannen zich onder meer in voor voldoende goede publieke oplaadpalen en werken o.a. samen met de branchevereniging DOET, de Dutch Organisation for Electric Transport, die Urgenda mede heeft helpen oprichten. Urgenda-medewerker Geert Kloppenburg nam afgelopen jaar deel aan het Formule E-team van het Ministerie van EZ, dat adviseert over het versnellen van elektrisch rijden in Nederland. Samen met marktpartijen probeert Urgenda hobbels weg te nemen die het opschalen van elektrisch rijden vertragen.

Markt voor deelauto's

In 2013 ging WeShare van start: een coöperatie waarbij particulieren en zakelijke reizigers elektrische kilometerbundels kunnen kopen. In de regio Haaglanden gaat Urgenda in 2014 op een aantal bedrijventerreinen zoveel mogelijk mensen verleiden gebruik te maken van alternatieve vormen van vervoer: OV, deelauto's, fiets. Eén mobiliteitspas maakt het voor werknemers makkelijk en aantrekkelijk om in te stappen. Door zoveel mogelijk vervoerskilometers gezamenlijk in te kopen, worden er bovendien schaalvoordelen behaald en is deelname aan WeShare in veel gevallen goedkoper dan gebruik van de eigen auto. WeShare zorgt voor de beschikbaarheid van alternatief vervoer, het ontzorgen van werkgevers, het verleiden van werknemers onder meer door makkelijke bereikbaarheid met een mobiele app.

Duurzame bouw

Besparen en ontzorgen

Als we een duurzame energievoorziening willen in 2030, is het verduurzamen van de bouw cruciaal. De urgentie om een radicale omslag in de bouw, is alleen maar toegenomen. Urgenda richt zich op:

- *Verduurzamen van de bestaande bouw, die goed is voor ruim 30% van de totale jaarlijkse CO₂-uitstoot in Nederland, o.a. door huizen betaalbaar energieneutraal te maken*
- *Verduurzamen van speciale gebouwen en projecten, o.a. in de zorg, kaasmakerij CONO en huurwoningen van een woningcorporatie*

Energieneutraal wonen

De uitdaging voor de komende jaren is de particuliere huizenbezitters te verleiden om hun huis energieneutraal te maken, door het betaalbaar en gemakkelijk aan te bieden. In 2013 is Urgenda daarom gestart met een project op Texel, waarbij zo'n 20 bestaande woningen energieneutraal gemaakt worden. Dat betekent dat een woning per saldo in een jaar net zoveel energie verbruikt als hij zelf duurzaam opwekt. Als dat (net) niet lukt, wordt de rest in de buurt duurzaam (collectief) opgewekt. Er is dus geen fossiele brandstof (gas of elektriciteit uit kolen- of gascentrale) meer nodig. De woningen op Texel die meedoen aan dit project, variëren van kleine tussenwoningen tot grote vrijstaande villa's en van monument tot nieuwbouwwoning. Voor elke woning is een oplossing bedacht die is toegesneden op het huis en de bewoners, waarbij verbetering van comfort, gezondheid en betaalbaarheid voorop staan. De gemiddelde kosten van het energieneutraal maken bedragen ongeveer € 35.000, gelijk aan het bedrag dat een gemiddelde woningbezitter in vijftien jaar

betaalt aan energiekosten. Vóór de zomer van 2014 moet het grootste deel van de renovaties gerealiseerd zijn. De kennis en ervaring worden gebundeld en gedeeld ten behoeve van verdere opschaling.

Zorg

Voor het tweede jaar op rij organiseerde Urgenda samen met woonzorgcorporatie Habion en Meneer de Leeuw, de Energiestrijd Zorghuizen. Via simpele maatregelen is in zorg- en verpleeghuizen veel energie te besparen, zonder investeringen. Naast milieuwinst levert dit ook veel geld op. In een tijd dat de budgetten in de zorg alsmaar meer onder druk staan, een belangrijk gegeven. In het rapport 'Samen verduurzamen' berekenden Urgenda en Habion dat de 1900 zorghuizen in Nederland maar liefst 20-40 miljoen euro kunnen besparen op hun energierekening. Zonder investering, door alleen gedragsmaatregelen en beter inregelen van apparatuur. Dit rapport boden beide organisaties op 15 mei aan aan Jan Terlouw.

Maar liefst zestien huizen gingen vanaf december 2013 met elkaar de strijd aan om de tweede Energiestrijd Zorghuizen te winnen. De winnaar, zorghuis Odendael uit Sint-Oedenrode, wist een besparing van ruim 10.000 euro te realiseren. Bij elkaar bespaarden de deelnemers gemiddeld 13% op hun totale gas- en elektrarekening. Het concept van de Energiestrijd Zorghuizen breiden we elk jaar gestaag uit naar meer deelnemers; in 2014 wil Urgenda wederom een verviervoudiging van het aantal strijdende zorghuizen realiseren. Met twee grote landelijke zorginstellingen, Cordaan en 's Heerenloo, zijn we daarnaast meer in de breedte aan het kijken welke verduurzamingsmaatregelen op het gebied van mobiliteit, energie en voedsel aantrekkelijk zijn. Met die ervaringen hopen we meer zorghuizen te inspireren om met duurzaamheid aan de slag te gaan.

Overig

In 2010 is Urgenda gestart met de eerste grote collectieve inkoopactie van zonnepanelen: Wij Willen Zon. Vele duizenden burgers en bedrijven maakten we blij met betaalbare zonnepanelen en we slaagden erin de markt voor zonne-energie succesvol open te breken. Inmiddels is deze actie overgenomen door tientallen maatschappelijke en commerciële initiatieven en droeg Urgenda in 2013 het stokje over aan het bedrijfsleven. We maakten daarmee plaats voor de volgende stap: het aanmoedigen van particuliere huishoudens om hun huis energieneutraal te maken en vrij van fossiele brandstoffen en (niet onbelangrijk) zonder energierekening. Urgenda gaat op zoek naar duurzame – veelal elektrische – alternatieven om woningen mee te verwarmen, van warm water te voorzien en te koken. We startten met infraroodverwarming onder de aandacht te brengen van ThermlQ: een alternatief voor of aanvulling op traditionele verwarmingssystemen zoals de CV.

In de zomer van 2013 startte Urgenda met zonnepanelenbedrijf Zonline de crowdfunding actie www.doneerdezon.nl, om schone zonnestroom voor scholen, verenigingen en non-profitorganisaties haalbaar te maken. Doneerdezon.nl helpt hen om veilig en transparant geld in te zamelen voor zonnepanelen op hun daken. Iedereen kan zijn bijdrage doneren en op die manier een 'stukje' zonnepaneel schenken aan hun eigen school of vereniging.

Ook werkt Urgenda al geruime tijd samen met mensen op de Waddeneilanden aan het gezamenlijke doel van de Wadden om in 2020 energie- en waterneutraal te zijn. Zie voor een uitgebreide beschrijving van onze activiteiten op Texel hoofdstuk 2. Op Vlieland werken we aan een ambitieuze verduurzaming van sportcomplex- en zwembad Flidunen en voor Texel, Terschelling en Schiermonnikoog werd een Waddenfondsproject gehonoreerd, voor drie deelautoprojecten op deze eilanden.

Duurzaam voedsel

Een voedselsysteem dat niet alleen de zeven of negen miljard mensen kan voeden maar ook nog eens volhoudbaar is, dat is de ambitie van Urgenda. Speerpunten binnen deze transitie zijn:

- *Transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten*
- *Korte ketens tussen consument en producent*
- *Innovatieve producten op het schap.*

Peulenparade

In de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten, spelen peulvruchten een belangrijke rol. Als volwaardige bron van plantaardig eiwit is de peulvrucht de basis van de meeste vleesvervangers. Daarnaast levert de teelt van eiwitgewassen een belangrijke bijdrage aan bodemvruchtbaarheid en biodiversiteit. Echter, als gezonde en goedkope leverancier van volwaardige voedingsstoffen op het bord, zijn bonen, linzen, kikkererwten of kapucijners iets minder in beeld. Reden om samen met het ministerie van Infrastructuur & Milieu een 'Peulenparade' in het leven te roepen. Van 2 september tot en met 10 oktober zetten veertig dagen lang cateraars, producenten, bloggers, culinair journalisten, moestuiniers, jongeren, studenten en vele andere gemotiveerde consumenten samen met Urgenda de schijnwerpers op de peulvrucht. Cateraars Sodexo, Eurest en Albron deden mee met een estafette langs de diverse Haagse ministeries en eigen peulenweken op al hun bijna 2000 locaties. Urgenda kwam regelmatig langs met de Foodtruck met vernieuwende lupine-hapjes, was te gast op de beurs Gastvrij Rotterdam, organiseerde een wedstrijd voor het beste studenten-bonenrecept en sloot op 10 oktober de Peulenparade af met een lupine-lounge in Nieuwspoord. In aanwezigheid van Kamerleden van diverse politieke partijen pleitte zij samen met de Nederlandse Akkerbouw Vakbond en producenten van

vleesvervangers Het Planeet, voor meer aandacht voor de teelt van eiwitgewassen in Nederland.

Korte ketens tussen producent en consument

Zolang ons voedsel in een lange keten gedistribueerd wordt van producent naar consument, blijft verduurzaming lastig. Immers, producenten (zoals boeren) zijn de verliezers in de prijzenoorlog van supermarkten, lange ketens maken productie in landbouwkringlopen bijna onmogelijk en ons eten maakt nogal wat 'voedselkilometers'. Een korte keten, waarbij producenten vaker rechtstreeks zaken doen met consumenten, heeft tal van voordelen. Financieel voordeel voor de boer én voor de consument. Daar bovenop krijgen consumenten meer gevoel waar hun eten vandaan komt en voelen zich medeverantwoordelijk voor de productie ervan. Enkele tientallen voedselcoöperaties zagen de afgelopen jaren al het licht. Urgenda is in 2013 van start gegaan met diverse lokale groepen om te kijken wat nodig is voor versnelling en opschaling en hoe we vraagstukken van logistiek, distributie en professionaliteit kunnen oplossen.

Innovatieve producten op het schap

Via het Platform NieuwVers, een samenwerking met discussiesite Foodlog, haalt Urgenda de koplopers onder de producenten uit de markt en brengt ze

onder de aandacht van een breed publiek. In september 2012 startte NieuwVers met een serie verkiezingen: 'Op zoek naar de beste paprika, het beste varken en de beste appel'. Deelnemers worden gescreend op duurzaamheid en innovatie, waarna een smaakjury de koplopers test. De winnaar, goed én lekker dus, mag zich met recht 'de beste' noemen. In 2013 volgden de verkiezing van de beste kaas, brood, tomaat, het beste rundvlees. De NieuwVers Foodtruck ondersteunt dit proces en was en wil het publiek laten kennismaken met de NieuwVers producenten en hun producten. De Foodtruck beleefde in januari 2013 zijn primeur op de Horecava in de RAI, was aanwezig op de BioVak in Zwolle, het Food Film Festival in Amsterdam en op de beurs Gastvrij Rotterdam.

NieuwVers is in 2013 een alliantie aangegaan met het project Kraamschap, dat ondersteund wordt door het Innovatienetwerk, Stichting DOEN, LTO-Noord en LLTB. Meer nadruk ligt nu op het beschikbaar maken in supermarkten van NieuwVerse producten. In het voorjaar van 2014 is gestart met het eerste traject in dit kader, zuivel. De beste zuivelproducten worden door een professionele jury geselecteerd en mogen zich een half jaar lang presenteren aan de consument in het schap.

CONO Kaasmakers

CONO Kaasmakers is bezig om de groenste kaasmakerij ter wereld te bouwen, in Unesco werelderfgoed de Beemster. Urgenda helpt hen er een energieneutrale kaasmakerij van te maken. Samen met partners is een plan gemaakt om de kringlopen van energie, water en grondstoffen zoveel mogelijk te sluiten. CONO is zeer vooruitstrevend met leveranciers en allerlei partners die betrokken zijn bij de bouw bij iedere stap aan het verkennen of het nóg duurzamer kan. CONO is een coöperatie en haar leden zijn de aangesloten boeren, waarmee ook vaak

wordt overlegd. Daardoor zijn alle relevante partijen zeer betrokken en bereid steeds meer stappen te zetten die op lange termijn in belang zijn van de kaasmakerij, de boeren en de omgeving.

Pure Graze

'Meer vlees zonder soja in de horeca of in het schap van de supermarkt.' Dat was het doel van het project. 'Zo ja, vlees zonder soja' dat Urgenda in samenwerking met het GROW-fonds van Oxfam Novib startte. We richtten ons op verdere bekendheid van varkens gevoerd met lupine en op rundvlees van Pure Graze, waarbij de koeien alleen gras eten. Gaandeweg het project zijn we ons gaan richten op een verdere bekendheid van het Pure Graze-systeem onder melkveehouders, vanwege de op handen zijnde opheffing van melkquota en de daaraan gekoppelde verwachting dat veel melkveehouders de route kiezen van schaalvergroting en binnenhouden van koeien. In het najaar van 2013 organiseerden we drie excursies bij Pure Graze melkveehouders, waaraan in totaal zo'n 75 belangstellenden deelnamen. Pure Graze mocht zich verheugen in een grote mediabelangstelling, met interviews bij Vroege Vogels, VARA's Kassa Groen, Trouw en diverse regionale media. Als klap op de vuurpijl sloot Pure Graze op 15 april 2014 een contract met melkcoöperatie Farmel uit Emmeloord, met als doel Pure Graze melk, toetjes en kaas op de markt te brengen.

Energie en Klimaat

Naar 100% duurzame energie in 2020

Speerpunt van de transitie naar een duurzame energievoorziening:

- Nederland 100% op duurzame energie in 2030
- Vergroten en versnellen van de beweging van mensen en bedrijven die zelf concreet werken aan een nieuwe economie

Het kan als je het wilt

Nederland kan zijn energievoorziening binnen twintig jaar volledig verduurzamen. Dat is de conclusie van het nieuwe rapport van Urgenda 100% duurzame energie in 2030: Het kan als je het wilt. In deze agenda, die tevens visie is, zet Urgenda uiteen hoe het vijf keer anders kan op het gebied van wonen, vervoer, voedsel, produceren en energie opwekken. Een scenario met 100% duurzame energie in 2030 blijkt goedkoper en schoner dan doorgaan op de oude voet, schept 150.000 nieuwe banen, biedt energiezekerheid en is een motor voor innovatie.

Hoewel officieel pas in maart 2014 gepresenteerd, hebben we in 2013 hard aan de totstandkoming van dit rapport gewerkt. De duurzame agenda laat met behulp van een duidelijk stappenplan en de bijbehorende kosten en baten zien hoe Nederland binnen twintig jaar naar een 100% duurzame energievoorziening kan gaan. Geen opdracht voor de overheid, maar een opdracht aan de hele Nederlandse maatschappij. Aan de hand van het Energietransitiemodel van het Nederlandse bedrijf Quintel Intelligence berekende Urgenda wat er nodig is om deze transitie te bewerkstelligen, keek zij hoe dat gerealiseerd kon worden en welke dilemma's er zijn. Het uitgangspunt en de visie voor dit rapport is het streven naar een betrouwbaar

en betaalbaar energiesysteem in 2030, zonder gebruik te maken van olie, kolen en gas en dus zonder CO₂-uitstoot. In 2014 gaan we aan de slag om aan de hand van deze agenda, nog voortvarender te werken aan de omslag naar duurzame energie.

Rechtszaak tegen de staat

Op 28 september 2013 startte Urgenda officieel met de Klimaatzaak tegen de Staat der Nederlanden, door de dagvaarding op de website te zetten en via 'crowdpleiten' input te vragen van de maatschappij. Urgenda vraagt de rechter in de dagvaarding objectief naar de feiten rond klimaatverandering te kijken en eist van de Staat te doen wat nodig is voor een leefbare wereld, nu en in de toekomst. Klimaatverandering is niet snel genoeg te vertragen als de overheid niet meewerkt aan een transitie naar een samenleving

op duurzame energie. We hebben ook de medewerking van particulieren en bedrijven nodig, maar dat is niet voldoende. De overheid kan helpen versnellen en de urgentie op de kaart zetten. Dat kan door concreet en gericht beleid en ondersteunende wet- en regelgeving. Daarnaast zal de overheid alle andere partijen in de samenleving aan moeten zetten of moeten verleiden meer te doen.

Urgenda trekt met deze rechtszaak stevig aan de noodrem. Bij de Klimaatzaak voegden zich bijna 1000 ongeruste burgers die mede-eiser werden. Op 20 november toog een peloton mensen naar Den Haag om met ons de zaak in te dienen bij de Hoge Raad. De rechtszaak zorgde voor flink wat publiciteit en werd onder juridische professionals in Nederland positief ontvangen. De Staat vroeg 4 maanden respijt om te antwoorden (normale termijn is 6 weken). In die periode startte Urgenda overal de discussie over versnelde actie om de aarde leefbaar te houden voor volgende generaties en niet te gokken met hun toekomst.

Carbon bubble

Als we de klimaatwetenschappers serieus nemen en de ruim 190 landen die het klimaatverdrag ondertekenden, dan kunnen we nog maar 1/5 verstoken van de bewezen kolen-, olie en gasreserves. Oftewel 4/5 moet in de grond blijven zitten. Verstoken we al die reserves wel, dan gaan we op weg naar een temperatuurstijging van vier tot zes graden en een zeer onleefbare aarde.

De fossiele industrie heeft wel al die reserves op haar balans en haar aandeelwaarde is gebaseerd op dat potentieel aan te verstoken reserves. Urgenda meent, in navolging van de succesvolle Amerikaanse Divestment-campagne, dat 4/5 van deze reserves in de grond moeten blijven. Daarmee zijn ze straks niets meer waard, worden het zogenaamde 'stranded assets' en is er uiteindelijk sprake van een 'koolstofbubbel'. Financiële experts uit Londen schreven hier de laatste jaren enkele rapporten over die ook besproken

zijn in Davos en langzaam aan onderwerp van discussie worden. Urgenda wil die discussie meer openlijk voeren en het debat aanjagen. "Elke bubbel barst een keer", zeggen gerenommeerde economen. "Het kan maanden duren of jaren, maar uiteindelijk is investeren in fossiele energie iets van de vorige eeuw en niet van nu".

Op 26 maart 2013 startte Urgenda met acties op universiteiten, waarbij studenten het College van Bestuur vroegen om (a) zelf niet te investeren in aandelen van de fossiele industrie en (b) het gesprek te starten met hun pensioenfondsen, zodat ook dit niet meer investeert in fossiele industrie. De universiteiten behoren tot de grootste werkgevers, die al hun werknemers verplichten een pensioen te nemen bij het ABP. Het ABP en het voor haar belegde APG is wereldwijd een hele grote belegger. Als zij niet meer in fossiele energie zou beleggen, dan verandert er echt iets.

Op 29 oktober was Bill McKibben (o.a. oprichter van 350.org) bij de Nederlandse première van de film 'Chasing Ice' te gast (georganiseerd door Urgenda en Maurits Groen) om zijn ideeën over 'divestment' toe te lichten. Inmiddels maken de activiteiten deel uit van de organisatie Fossil Free Europe, die voor Nederland vanuit Urgenda werd gestart.

2. Speciale projecten

Naast de speerpunten die het hart vormen van ons werk, is Urgenda nauw betrokken bij projecten op allerlei plekken in Nederland, van Texel en Dordrecht tot de Haarlemmermeer. Doel van deze icoonprojecten en regionale projecten is te laten zien hoe duurzaamheid als inspirerend voorbeeld kan werken in de (her)ontwikkeling of toekomstvisie van een gebied. Daarna helpt Urgenda ook om die visie in de praktijk handen en voeten te geven met het doel dat anderen dat lokaal oppakken en opschalen. Veel projecten zijn ook een voorbeeld voor anderen op andere plekken, opdat ook daar versnelling gerealiseerd wordt.

Van Leerpark naar 'Leefpark' Dordrecht

Een duurzaam icoon voor wonen, leren en werken. Dat is het doel van het Leerpark in Dordrecht. In deze wijk, die grenst aan het centrum van Dordrecht, zijn al tientallen jaren scholen gevestigd met enkele duizenden leerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs.

In oktober 2013 werd de Duurzaamheidsfabriek officieel geopend: een fabrieksgebouw waar technische bedrijven een deel van hun bedrijfsactiviteiten huisvesten en leerlingen praktijkonderwijs krijgen in duurzame technieken. De lassers, installateurs en monteurs van onze duurzame toekomst worden hier opgeleid en werken met de modernste apparatuur. Dit gebouw, een ontwerp van architect Thomas Rau, kent tal van duurzame noviteiten, waarvan de roterende 4D-panelen van het bedrijf Sublean

(energie opwekken, fijn stof afvangen, reclame maken in één systeem) en Europa's grootste meet- en regelinstallatie Xcaliber het meest in het oog springen. De vierde etage van het gebouw is helemaal ingericht volgens het principe Turntoo, waarbij tapijt, meubels en zelfs de verlichting eigendom blijven van de fabrikant die vervolgens al die spullen en de daarin zittende de grondstoffen terugkrijgt en hergebruikt aan het einde van de levensduur. De duurzaamheidsfabriek koopt dus geen kantoorinrichting en wordt geen eigenaar, maar gebruikt de meubels en het tapijt en betaalt alleen voor het gebruik aan TurnToo.

Sociale agenda

Het transformeren van het huidige Leerpark in een wijk waarin het prettig wonen, leven en werken is, heeft een hoge prioriteit binnen de gemeente Dordrecht. Speciaal voor dit doel stelde Urgenda op verzoek van de gemeente een 'sociale agenda' op die zij in 2012 en 2013 actief coördineerde. Er werden Leerparkcafés georganiseerd rondom verschillende thema's en buurtbarbecues. Op braakliggende gronden verrees een mobiel eetbaar park, waar bewoners en leerlingen letterlijk de vruchten kunnen plukken van fruitbomen en -struiken. Urgenda besteedde veel tijd en energie aan de organisatie van de eerste Leerparksafari in juni 2013, een evenement om de bewoners van Dordrecht op een leuke manier te laten kennis maken

Texel geeft nieuwe energie

Texel is het eerste icoonproject van Urgenda. Samen met ondernemers, particulieren, de gemeente en andere organisaties werken we aan de ambitie om van het hele eiland een duurzaam voorbeeld te maken en dingen uit te proberen ("tested and tried on Texel"). Het doel is een energieneutraal Texel in 2020, maar ook een eiland waar je op andere manieren kunt 'opladen'.

met het Leerpark. Het gereed komen van het openbare groen – een ontwerp van bureau West8 uit Rotterdam – en de oplevering van de eerste tranches nieuwbouwwoningen zorgden voor nieuwe dynamiek. Langzaam maar zeker nemen bewoners en gebruikers bezit van de openbare ruimte en wordt het Leerpark meer en meer van de mensen die het bevolken. Deze gedaanteverandering van de bouwput die het Leerpark jarenlang was, tot een wijk met veel groen, nieuwe bedrijvigheid en kansen maakte dat Urgenda zich geleidelijk kon terugtrekken van aanjager van dit proces tot adviseur. De coördinatie van de 'sociale agenda' kwam medio 2013 in handen van de organisatie Leerpark, die voortvarend aan de slag ging en vanuit de bewoners kwam een nieuwe coördinator voor de stadslandbouw boven drijven.

Texel Team2020 koos in oktober een regisseur om te werken aan duurzame energieopwekking, energiebesparing en aan activering van diverse betrokkenen rondom die twee thema's. Deze regisseur is in dienst van Urgenda en werkt nauw samen met alle relevante partijen op Texel, van de gemeente en Coöperatie Texel Energie tot de ondernemers op het eiland. Dit wordt mogelijk gemaakt door de ASN Bank. Team2020 zoekt naar nieuwe mogelijkheden voor meer zonne- en windenergie op het eiland, innovaties in duurzame energie en energiebesparing.

Een belangrijk element in de overgang naar een duurzame energievoorziening en een duurzaam Texel in 2020, is het verduurzamen van de bestaande bouw. Aangezien Urgenda dit doel zowel op Texel als voor heel Nederland heeft, is besloten te kijken of we de eerste 20 energieneutrale woningen voor 35.000 euro per stuk, kunnen realiseren op Texel. Daartoe werd op Texel gevraagd wie er

mee wilde doen en binnen een paar weken hadden de eerste 24 huiseigenaren zich gemeld voor dit bijzondere project. Er wordt gekeken of het huis comfortabel is en wellicht nog energie kan besparen door andere verlichting, isolatie en andere maatregelen, die betaalbaar te realiseren zijn. Daarna wordt gekeken of het huis verwarmd kan worden zonder gebruik te maken van fossiel aardgas. Daar zijn verschillende mogelijkheden voor. Het doel is om dan de gasaansluiting helemaal te verwijderen en verwarming, warm water en koken op andere manieren te realiseren. Dat betekent doorgaans dat er meer elektriciteit nodig is en die moet dan zoveel mogelijk duurzaam opgewekt worden op het eigen dak. Samen met de bewoners wordt gekeken naar verschillende financieringsopties, van spaarrekeningen en leningen tot steun van de gemeente.

'Texel Gastvrij Elektrisch Vervoer – Opladen op Texel', de Texelse proeftuin voor duurzame mobiliteit' heeft in drie jaar elektrisch rijden op de kaart gezet op Texel. In 2013 eindigde het project. Door de inzet van Urgenda rijden er nu vele tientallen elektrische auto's en staan er twintig publieke laadpalen. Daarnaast hebben de 26 deelnemers ook eigen laadpalen, die vaak ook door derden gebruikt mogen worden bij een bezoekje. Met een omvang van 20 bij 8 kilometer en ruim 900.000 toeristen uit binnen- en buitenland leende Texel zich uitstekend om dienst te doen als proeftuin. Dat bleek uit de monitoring, maar dat zie je ook als je er een dagje rond rijdt. De elektrische voertuigen zijn niet te missen. Het enthousiasme onder de Texelaars is groot. Er wordt nu gekeken naar verder opschaling, als onderdeel van de elektrificering en Texel energieneutraal in 2020.

Dit project maakt onderdeel uit van de strategische meerjarenvisie die Urgenda samen met koplopers op Texel ontwikkelde, onder de titel 'Texel geeft energie'. Deze visie en de daaraan gekoppelde projecten in drie sporen vormen de opmaat naar een duurzaam Texel, waar op termijn wellicht iedereen elektrisch gaat rijden. Met twintig publieke laadpalen, goed verspreid over het eiland, behoort Texel tot een gebied met een zeer hoge 'laaddichtheid'. De laadpalen staan ook op strategische en goed zichtbare plekken.

De volgende stap op dit gebied die Urgenda nu graag wil maken op Texel is het starten van een deelautoproject met elektrische voertuigen. Het Waddenfonds helpt een handje om de top van de financiering af te halen, maar verder moet het een project worden dat zichzelf gaat bedruipen. Na vele voorbereidingen in 2013, zal dit project in 2014 tot uitvoering komen.

Gedragbeïnvloeding en bewustwording blijven ook belangrijk. Tijdens Warme Truierendag op 7 november 2013 vond een evenement plaats, waarbij 40 deelnemers actief waren met het breien van o.a. truien. Er wordt nu gekeken of dat uitgebouwd kan worden tot een Texels wolfestival.

Platform DGO eindrapport

Na drie jaar maakte het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling (DGO) op 20 juni 2013 de balans op met de eindconferentie 'onbeperkt houdbaar'.

Terwijl de conventionele gebiedsontwikkeling langzaam maar zeker uitsterft, is de urgentie van verduurzaming van gebieden alleen maar toegenomen. Opgaven op het gebied van klimaatverandering, stedelijke verpaupering, uitputting van grondstoffenvoorraden en verschraving van natuur en ecosystemen schreeuwen om een effectieve aanpak. Zo'n aanpak begint en eindigt met verduurzaming van bestaande gebieden en gebouwen. Dat is iets heel anders dan een beperkte ontwikkeling van platte vierkante meters woon-, werk- en winkelruimte met wat infrastructuur. Een duurzame gebiedsontwikkeling vraagt om gebieden die zelf veel meer duurzame energie, grondstoffen, voedsel, water en biodiversiteit (re)genereren. Gebieden die maximaal weerbaar zijn tegen (klimaat)crises en die letterlijk en figuurlijk ruimte bieden voor ontplooiing, kwaliteit en diversiteit voor mensen en natuur, hier en elders, nu en later. Een duurzame gebiedsontwikkeling maakt de behoeftevoorziening van bewoners en bezoekers van een gebied met andere woorden onbeperkt houdbaar.

Urgenda heeft als trekker van het Platform DGO in de jaren 2010 – 2013 werk verricht om de duurzame gebiedsontwikkeling in Nederland te versterken. Zij ontwikkelde samen met platformleden een integrale visie op duurzame gebiedsontwikkeling die tegelijkertijd inspirerend, richtinggevend en flexibel is. De eindpublicatie 'Crisis creëert Ruimte' verschijnt in 2014.

Ook hebben Platformleden deskundige ondersteuning verleend aan gebiedsspelers in een aantal gebieden om hen te helpen duurzame systeemveranderingen tot stand te brengen. In het slotjaar zijn vooral

in Almere (ontwikkeling van stedelijk innovatieprogramma 'Growing Up in Almere' en duurzaam ontwikkelingsimpuls 'De Vaart Erin'), Dordrecht (ontwikkeling van Transitie-agenda 'Dordtzaam') en Duiven (doorontwikkeling van Groene Allianties in samenwerking met Alliander op bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf) nog veel duurzame meters gemaakt.

Ter gelegenheid van het afscheid van het Platform DGO presenteerde Urgenda de brochure 'Duurzaam aanbesteden: van paradox naar potentie', bedoeld om te laten zien hoe goed duurzaam aanbesteden kan werken, hoe het op te zetten en te organiseren is en wat het precies oplevert. Immers, duurzaam vastgoed heeft uiteindelijk een hogere waarde, want er zijn minder vaste lasten aan verbonden en het bewijst beter verhandelbaar te zijn.

Duurzame bedrijvigheid in de Haarlemmermeer

Haarlemmermeer heeft grote ambities op het gebied van duurzaamheid: in 2020 wil de gemeente 20% van de energie duurzaam opwekken binnen de polder en 30% van de CO2 uitstoot reduceren (ten opzichte van 1990). De gemeente wil dit doel o.a. realiseren door de oprichting van het Duurzaam Bedrijf Haarlemmermeer, waarin gemeente, bewoners, instellingen en bedrijven actief samenwerken. Dit bedrijf ging op 17 april 2013 officieel van start, nadat een Urgenda-medewerker ruim een half jaar als kwartiermaker had gefungeerd om dit voor elkaar te krijgen.

Daarnaast vindt er in de Haarlemmermeer nog veel meer duurzame bedrijvigheid plaats. Zo sloeg Urgenda-directeur Marjan Minnesma op 20 maart 2013 de eerste paal voor twee windturbines van Meerwind langs de A4, die medio mei gaan draaien en deels gefinancierd worden door het duurzame bedrijf. De totale hoeveelheid energie die verwacht wordt bedraagt op jaarbasis 7,8 à 8 miljoen kWh per jaar, goed voor de elektriciteitsbehoefte van 2500 huishoudens.

Enkele dagen later opende in Nieuw-Vennep de Boshoeve, niet zomaar een gebouw waar kinderopvang plaatsvindt, maar waar een natuurwerktuin is voor jong volwassenen met een beperking en kantoorruimte voor duurzame ondernemers. Het gebouw levert meer energie dan er wordt verbruikt. Verder werd de incubator Enginn geopend in het kantoor van Dura Vermeer op het duurzame bedrijvenpark Beukenhorst-Zuid in Hoofddorp. Startups binnen de incubator ontvangen op een innovatieve wijze de kickstart voor hun duurzame initiatief. De partners van Enginn, waaronder Urgenda, bieden hun expertise en kunnen optreden als launching-customer.

Groene allianties in Duiven

Ruim 30 bedrijven en organisaties hebben onder de noemer Groene Allianties 'ja' gezegd tegen een duurzamer bedrijventerrein Centerpoort-Nieuwgraaf in Duiven. Dit samenwerkingsverband wil de omgeving duurzamer maken op het gebied van afval, mobiliteit, energie en groen, bijvoorbeeld door zonnepanelen te plaatsen en de werkomgeving groener en gezonder te maken.

De Groene Allianties ontstond doordat Alliander op Nieuwgraaf de eigen vestiging ingrijpend gaat verbouwen en verduurzamen. Zij heeft vervolgens haar 'buren' uitgenodigd om mee te gaan in haar duurzame ambities en Urgenda gevraagd daarbij te ondersteunen. Bedrijventerreinen zijn wat dat betreft een plek waar nog veel winst te behalen valt. Door de vele verschillende kenmerken en belangen van gevestigde

bedrijven wordt daar vaak maar beperkt samengewerkt. Het resultaat is dan ook vaak een suboptimale verdeling van stenen, groen, (parkeer)asfalt en arbeidscapaciteit. Het combineren van functies, voorzieningen en het koppelen van behoeften kan economische, sociale en ecologische winst opleveren. Met voor iedere partij een eigen verantwoordelijkheid: de ondernemers kunnen de kansen grijpen in de duurzame markt, terwijl de overheid een heldere richting geeft en de randvoorwaarden schept. De partners hebben o.a. elektrische oplaadpunten gerealiseerd, een plek waar banden op spanning gebracht kunnen worden, gezamenlijk activiteiten op de Dag van de Duurzaamheid georganiseerd en er komt een grote actie voor personeelsleden om ook te profiteren van zonnepanelen op eigen daken.

3. Bouwen aan beweging

Op tal van manieren bouwt Urgenda samen met burgers en partners uit bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen en andere organisaties aan een steeds grotere duurzaamheidsbeweging.

Dag van de Duurzaamheid

Op 10 oktober 2013 beleefde de Dag van de Duurzaamheid zijn eerste lustrum. In vijf jaar tijd is de groep mensen die actief bezig is met duurzaamheid en dat ook wil uitdragen, enorm gegroeid. Duizenden duurzame activiteiten vonden er door heel Nederland plaats en bereikten meer dan een miljoen mensen. Dit zorgde voor een duurzame vloedgolf, talloze media-uitingen en de hashtags #dvdd13, #dagvandeduurzaamheid en #lowcardiet waren gedurende de dag trending topic op Twitter. Particulieren, kleine en grote bedrijven, organisaties, onderwijsinstellingen waren van de partij.

De dag startte met de aftrap van het Low Car Diet, waarbij 100 topbestuurders en hun medewerkers (800 mensen in totaal) vrijwillig tien dagen lang hun autosleutels inleverden om gebruik te maken van OV, deelauto's en OV-fiets. Op meer dan duizend scholen en

kinderboerderijen werd het boek 'Nog lang en gelukkig' voorgelezen. Dit boek werd in samenwerking met uitgeverij Zwijsen speciaal voor de Dag van de Duurzaamheid gemaakt met verhalen van bekende schrijvers en nieuwe talentvolle schrijvers die geselecteerd waren vanuit de verhalenwedstrijd. Prinses Laurentien van Oranje is nu al vier jaar op rij ambassadeur van deze nationale duurzame voorleesactie. In Utrecht werd 's middags bekend dat Ed de Graaf uit Middelburg zich de 'duurzaamste' wethouder van Nederland mag noemen omdat hij de energiebesparingswedstrijd heeft gewonnen. 70 deelnemers gingen vier weken lang met elkaar de strijd aan om zoveel mogelijk gas en elektriciteit te besparen, wat resulteerde in klinkende resultaten. Maar liefst 21% elektra en 20 % gas werd bespaard. De Peulenparade tenslotte werd op 10-10 feestelijk afgesloten met een lupine-lounge in Nieuwspoor in aanwezigheid van zes Tweede Kamerleden én een wedstrijd voor het beste studentenbonen-recept aan de UvA.

Urgenda-directeur Marjan Minnesma werd op 9 oktober door dagblad Trouw voor de derde keer op rij uitgeroepen tot de nummer één van de Duurzame 100. Volgend jaar, zo liet Trouw nu al weten, moet zij haar plaats hoe dan ook afstaan aan vers bloed en zij vroeg haar in de jury zitting te nemen.

Regiospinners

De regiospinners waarmee Urgenda samenwerkt in verschillende provincies in Nederland, zijn de ogen en oren van onze organisatie in het land. De regiospinner heeft de taak om binnen zijn of haar regio de duurzame koplopers in kaart te brengen, te verbinden en waar mogelijk te steunen met opschalen.

Duurzame Ontwikkelings
Maatschappij

Het is ons voornemen om in iedere provincie één of meer regiospinners aan het werk te hebben. In 2013 hebben we drie nieuwe spinners mogen verwelkomen (Noord-Brabant, West-Brabant en Bollenstreek). De regiospinners kwamen in 2013 vijf keer bij elkaar om kennis te delen en gezamenlijke plannen te maken.

Een aantal regiospinners leverde ondersteuning bij de Energiestrijd Zorghuizen door gebruik te maken van het opgebouwde netwerk in de regio of door zelf heel actief wervende en uitvoerende werkzaamheden voor het project te verrichten.

Een greep uit de meest in het oog springende evenementen en resultaten vanuit de regio's:

- In Twente werd het concept Woondroom geïntroduceerd: een integrale aanpak om betaalbaar duurzaam te wonen en er werd de Enschedese Uitdaging gelanceerd waarbij maatschappelijke organisaties en bedrijven zich aan elkaar verbinden. Er werden ook clips over duurzaamheid ontwikkeld in samenwerking met vijf Enschedese basisscholen.
- In Brabant werd een visie en actieplan 'duurzame sportvereniging van de toekomst' gelanceerd en een symposium Duurzaam Sporten georganiseerd op de Dag van de Duurzaamheid. Ook ging de duurzame energiecoöperatie Oisterwijk van start.
- In Noord Holland Noord organiseerde de regiospinner op 10 oktober een arena over 'smart' restylen = duurzaam renoveren en een bijeenkomst op 26 juni over slim onderhandelen voor de toekomst en behoud van het Landschap NHN.
- In Utrecht nam de regiospinner het initiatief tot een regionaal biomassaproject, realiseerde hij C-Fordt (een duurzame incubator voor kunst en cultuur en recreatie) en was hij betrokken bij de oprichting van een netwerk Duurzame Vecht.
- In de Haarlemmermeer zorgde de regiospinner voor een project om met levende filters de luchtkwaliteit in de regio Schiphol te bevorderen en de oprichting van AirPortFarm: levering aan de catering van 60.000 Schiphol-werkers via de boeren en de tuinders in de regio. Ook was de regiospinner betrokken bij 'Olifanten gras': nieuwe producten en diensten voor de Biobased Economy van een groep jonge boeren die hiermee ook ganzen werend werken
- In Gelderland was de regiospinner betrokken bij een symposium over circulaire economie voor 200 ondernemers uit het MKB; een symposium op HAN Arnhem over de energietransitie met 20 colleges en 500 studenten en organiseerde hij 'Duurzame Gelderse Dates' in Wageningen in samenwerking met het IVN.

Regiotour Brabant

Van 23-26 april 2013 toerden leden van het Urgenda-team, duurzame experts en medewerkers van provincie en gemeenten door Brabant. Met een stoet elektrische en hybride auto's en een elektrische bus reden we kris-kras langs koplopers, duurzame projecten, agrarische bedrijven. Met als voornaamste doel: duurzaamheid versnellen en knelpunten helpen oplossen.

Duurzom

Duurzom is een netwerkorganisatie die mede is opgericht door de Urgenda regiospinner uit Groningen, Marten Imelman. Het geeft spinners de mogelijkheid een verdienmodel te ontwikkelen in combinatie met hun activiteiten als regiospinner én koplopende bedrijven aan te sporen nog een tandje bij te zetten.

Een Duurzom procesbegeleider (soms dus tevens regiospinner) gaat op zoek naar ondernemers die de intentie hebben om zo duurzaam mogelijk te ondernemen en voor zichzelf een soort 'Urgenda' willen opstellen. De procesbegeleider helpt bij het maken van deze visie en concrete actieagenda. Het idee is dat de ondernemers in kleine groepen, zgn. 'Circles of Trust', regelmatig bij elkaar komen en elkaar bevragen en scherp houden op hun doelen en acties. De ondernemers inspireren elkaar, ze leren van elkaar en worden soms ook elkaars klant. Het aantal procesbegeleiders – ook niet-regiospinners nemen deze rol op zich - groeide naar 20 afgelopen jaar. Het jaar is afgesloten met een gezamenlijke landelijke bijeenkomst.

Een greep uit de activiteiten:

- **'Duurzaamste' wethouder van Noord-Brabant**
Voorafgaande aan de Regiotour gingen vijftien Brabantse wethouders met elkaar de strijd aan om in hun eigen huis zo veel mogelijk elektriciteit en gas te besparen met behulp van de Wattcher. Wethouder Hetty Tindemans van de gemeente Landerd, won met een besparing van -25,4% gas en -20,9% elektriciteit en sleepte de titel 'Duurzaamste wethouder van Brabant' in de wacht.

- **Maak van je burgerinitiatief een succes met het Oisterwijk Model**

De stichting Oisterwijk800 organiseerde in 2012 ter ere van 800 jaar stadsrechten maar liefst 131 (duurzame) evenementen, zonder subsidie van de gemeente. De Stichting ontwikkelde hiervoor het 'Oisterwijk Model' waarbij burgers, ondernemers en de gemeente intensief samenwerken en de gemeente coördineert en faciliteert.

- **Successen elektrisch (deel)vervoer in Noord-Brabant**

In het Paleiskwartier in Den Bosch delen 13 bedrijven met succes elektrische auto's. Buurtbewoners van de Bossche wijk de Muntel kunnen via Stichting zOem elektrische vervoersmiddelen delen en burgers kunnen in de stad in een elektrische bus van 12 meter stappen die draadloos opgeladen wordt op de momenten dat de passagiers in en uit stappen. De Urgenda tour bezocht verder de Weg van de Toekomst in Oss, de High Tech Automotive Campus in Helmond en de TU Eindhoven waar professor Maarten Steinbuch samen met studenten hun projecten presenteerden, waaronder de eerste elektrische gezinsauto op zonne-energie. In Breda reden we in de oudste elektrische bus van Nederland en spraken we met de directeur van Arriva over hun duurzame ambities.

- **Wijkbewoners investeren in zonnepanelen met winst uit windmolen**

Meer dan 60 energiecoöperaties zijn er in Brabant opgericht of in oprichting. In Breda is BRES met de bewoners van de wijk Kroeten mede-eigenaar van een windturbine. Met de opbrengst van de windturbine wordt er gestart met de installatie van zonnepanelen op de daken van de buurtbewoners.

- **Streekproducten in zorghuizen BrabantZorg**

Bij ons bezoek aan zorginstelling De Watersteeg in Veghel kregen we meer te horen over het programma Beter Eten, Beter Leven dat is opgezet door o.a. de Provincie Noord-Brabant, ZLTO, Provinciale Raad en Stichting Diverzio. BrabantZorg, een grote zorginstelling, koos voor streekproducten om korte voedselketens te realiseren. Hoewel voorop staat dat cliënten zich er goed bij moeten voelen, is dit voor boeren een mooie kans om hun streekproducten in de markt te zetten en op een nieuwe manier te ondernemen

- **Green Chemistry Campus werkt aan biobased en circular economy**

Tijdens ons bezoek aan de Green Chemistry Campus in Bergen op Zoom kreeg Urgenda een unieke kans om de innovaties van ondernemers in de Biobased Delta te bekijken. Bedrijven die zich o.a. bezighouden met afbreekbaar bioplastic, kleurstoffen uit de meekrapplant, biobased schoonmaakmiddelen, armbanden, inkten, een biobased alternatief voor lood in de sportvisserij en gevelbekleding uit auberginestengels.

Bijzonder aan de campus is het feit dat de ondernemers gebruik kunnen maken van de onderzoeksfaciliteiten van SABIC. Deze samenwerking is dan ook een goed voorbeeld hoe een regimespeler uit de plastic industrie samenwerkt met nichespelers die zich bezig houden met bio-plastics.

4. Communicatie

Urgenda spant zich voortdurend in om haar eigen projecten en die van partners en koplopers onder de aandacht te brengen. Hiermee maken we duidelijk dat de duurzame samenleving op handen is. Tevens zet Urgenda zich in om het grote publiek te informeren over klimaatverandering en informeert zij via haar communicatiekanalen en de media verschillende partijen zoals overheden, bedrijven en burgers over welke acties zij kunnen nemen om sneller te verduurzamen.

Via de communicatiekanalen van Urgenda zoals de website, nieuwsbrief, persberichten en social media bereikt Urgenda een steeds groter publiek. Daarbij versterken de accounts van het Urgenda-team en bestuur met duizenden volgers de boodschap van Urgenda. Ook Facebook speelt een steeds grotere rol. Voor de Peulparade, een campagne om het eten van peulvruchten te stimuleren, was Facebook zelfs het belangrijkste communicatiekanaal. Met het maken van diverse video's heeft weer Urgenda steeds meer mensen te bereiken met haar boodschap. In de video's worden bijeenkomsten verslagen, koplopers belicht, projecten toegelicht en de boodschap van Urgenda uiteengezet. Zo is de duurzame troonrede van Marjan Minnesma inmiddels vele duizenden keren bekeken.

Zie www.youtube.com/urgenda

Er was veel aandacht voor de vijfde Dag van de Duurzaamheid op 10-10. Op Twitter was #dvdd13, Dag van de Duurzaamheid en #LowCarDiet de gehele dag trending topic. Op 15 november werd in zowel NRC Next (voorpagina) als in NRC Handelsblad de Duurzame Jonge 100 gepresenteerd. De lijst met de 100 meest inspirerende en innovatieve jonge mensen op het gebied van duurzaamheid. Hierin waren Urgenda projectmedewerker Liset Meddens en communicatiemanager Matthijs Kettelerij verkozen.

Waardering nieuw initiatief Kies Duurzame Mode

Naar aanleiding van de ramp met de kledingfabriek in Bangladesh lanceerde Urgenda, in samenwerking met reclamebureau Cheel Amsterdam in juli 2013 het nieuwe initiatief Kies Duurzame Mode. De website Kiesduurzamemode.nu biedt een podium aan de koplopers op het gebied van duurzame mode. Consumenten krijgen er informatie, handige tips en links naar shops, video's en apps om zo te kiezen voor duurzame mode.

Met dit initiatief wil Urgenda het belang van het dragen van duurzame mode laten zien en laten weten dat het makkelijker is dan je denkt om trendy duurzame mode te vinden. Urgenda organiseerde en maakte een platform voor de tientallen partijen in Nederland op het gebied van duurzame mode (koplopers dus), die op die manier makkelijker gevonden kunnen worden.

Met treffende campagnebeelden en de tekst 'Laat anderen niet de prijs betalen' werd de doelgroep en het winkelend publiek in Nederlandse steden aangesproken. Bij de lancering in juli was de campagne met vier billboards een week lang te zien in Amsterdam en zes weken lang met zestig abri's in bioscopen door heel Nederland.

Tevens werd het initiatief positief ontvangen door het zowel landelijke media als marketingcommunicatie en duurzaamheidsmedia. Het initiatief ontving een eervolle vermelding bij de NRC Charity Awards en won een gratis spread in de NRC Next. Door de medewerking van diverse partners kwam dit initiatief geheel kostenneutraal tot stand.

Partnerships

Het streven van Urgenda is om een met een kleine groep vooroplopende bedrijven strategische allianties aan te gaan. Met deze bedrijven wisselen we over en weer kennis uit en starten we vernieuwende activiteiten. Dit jaar zijn er weer enkele koplopers bijgekomen als strategisch partner van Urgenda.

Urgenda kent vaak de koplopers en de nieuwste initiatieven en ziet veel 'op de grond en in het veld'. De bedrijven hebben menskracht en rekenkracht en zijn een interessante gesprekspartner. Naast een inhoudelijke relatie, ondersteunen de bedrijven Urgenda ook met middelen. Dat kunnen uren zijn die ter beschikking worden gesteld en/of financiële middelen. De samenwerking met deze strategische partners, wordt op maat ingevuld. In 2013 onderhield Urgenda met de volgende bedrijven zo'n strategische alliantie: ASN-bank, Alliander, Eneco, EY (voorheen Ernst & Young), adviesbureau Tauw en Höcker advocaten.

5. Personeel en Organisatie

Urgenda had in 2013 15 tot 19 mensen in dienst (12,9 fte gemiddeld over het jaar), afhankelijk van de tijd van het jaar en de aantallen stagiaires en andere kortlopende dienstverbanden, bijvoorbeeld in verband met de Dag van de Duurzaamheid. De constante factoren waren de directeur en de senior medewerkers voor respectievelijk voedsel, mobiliteit, gebouwde omgeving en het begeleiden van personeel en regiospinners (5 personen) en de drie vaste stafmedewerkers voor evenementen, communicatie en het secretariaat/financiën. Daarnaast was er een medewerker voor Texel (wisselde van persoon gedurende het jaar), voor Wij Willen Zon, voor NieuwVers, voor film en projectondersteuning, kwam er in september iemand bij voor klimaatneutraal bouwen (samen 5 personen). Daarnaast waren er nog drie zeer actieve, vaak jonge medewerkers, die al dan niet als vrijwilliger, ondersteunden bij diverse projecten.

We namen afscheid na drie jaar van de secretaris van het Platform Duurzame Gebiedsontwikkeling. We namen afscheid van de kwartiermaker in de Haarlemmermeer, die daar directeur kon worden. We namen ook afscheid van een fulltime medewerker Dag van de Duurzaamheid en gingen dat in 2013 zelf doen met het hele team. Enkele junioren die we hebben opgeleid vlogen uit naar nieuwe banen. Met alle ex-medewerkers onderhouden we goed contact en dat zijn vaak ook latere samenwerkingspartners. Naast de medewerkers met een dienstverband, werkte Urgenda in 2013 met twee actieve associates. De ene was actief in Duiven, in het Platform DGO en in Amsterdam Noord en de ander in SamenElektrisch. De derde associate is ook regelmatig sparring partner op het gebied van elektrisch vervoer. Urgenda heeft ook het hele jaar stagiaires en trainees gehad op verschillende terreinen. In 2013 werkte Urgenda samen met vijftien regiospinners uit bijna het hele land.

6. Financiën

Urgenda heeft geen vaste stromen subsidie of giften en zal ieder jaar opnieuw haar middelen moeten verwerven. De samenwerking met de strategische partners is een manier om een bodem in de financiering te verkrijgen, maar ook daar vinden jaarlijks evaluaties plaats. Dat houdt ons scherp en zeer kostenbewust. De vaste lasten zijn laag. Urgenda wil graag een kleine compacte organisatie blijven, met een harde kern van ongeveer 15 mensen en daar omheen samenwerkingspartners. Urgenda start ieder jaar veel nieuwe activiteiten, die doorgaans worden betaald, door een reeks aan partners of opdrachtgevers.

Tijdens het Goed Geld Gala van de Nationale Postcode Loterij op donderdag 9 februari 2012, heeft Urgenda een eenmalige cheque ontvangen van 1 miljoen euro om haar werkzaamheden verder te kunnen uitbreiden. Dat geld heeft Urgenda verdeeld over twee jaar, 2012 en 2013. Dat verklaart in de jaarcijfers waarom er veel overbleef in 2012 en aan de reserves werd toegevoegd. Dat geld werd dus in 2013 gebruikt, waardoor de reserves weer afnamen. Dat was volgens plan, maar door de manier van werken van accountants, lijkt dat een verlies, omdat dat geld in 2012 al was verkregen. Per saldo was 2013 voor Urgenda een goed jaar en eindigde we met een reserve van 280.720, waar dat in 2011 nog 70.291 was. Een goede uitgangspositie om 2014 te starten.

BALANS PER 31 DECEMBER 2011-2013							
ACTIVA	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011	PASSIVA	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011
Vaste active (boekwaarde)				Reserves (eigen vermogen)			
Verbouwingen	2.000	0	4.661	Overige reserves	280.720	653.601	70.291
Inventaris	7.893	11.506	11.042				
	9.893	11.506	15.703				
Vlottende activa (vorderingen)				Kortlopende schulden			
Debiteuren	70.198	62.769	75.118	Crediteuren	54.110	4.596	56.763
Belastingen en sociale lasten	9.064	0	1.223	Belastingen en sociale lasten	24.900	41.350	29.059
Overige vorderingen, vooruit betaald	265.316	59.405	76.926	Overige schulden, nog te betalen	211.513	58.131	69.582
	344.578	122.174	153.267		290.523	104.077	155.404
Liquide middelen	216.772	623.998	56.725				
Totale activa	571.243	757.678	225.695	Totale passiva	571.243	757.678	225.695

* Dit bedrag is inclusief de 500.000 euro van de Nationale Loterij die bestemd is voor 2013

BATEN EN LASTEN 2011-2013							
BATEN	2013	2012	2011	LASTEN	2013	2012	2011
Bijdrage partners	558.272	478.995	446.754	Personeelskosten	897.936	863.863	663.583
Nationale Postcode Loterij	0	1.000.000	0	Kantoor- en huisvestingskosten	152.246	224.904	181.530
Overheden	209.670	260.138	592.367	Administratie- en financiële kosten	4.518	3.516	6.461
Overige projecten	368.923	458.905	276.167	Out of pocket kosten	432.212	417.141	485.464
				Externe adviseurs/partners	22.834	105.304	57.904
Totale baten	1.136.865	2.198.038	1.315.288	Totale lasten	1.509.746	1.614.728	1.394.942
Saldo baten en lasten	-372.881 *2	583.310 *1	-79.654				

Bijdrage in natura

EY (voorheen Ernst & Young)

Höcker advocaten

Tauw

* 1 Dit bedrag is inclusief de 500.000 euro van de Nationale Postcode Loterij die bestemd is voor 2013

* 2 Het saldo is negatief omdat de 500.000 euro van de Nationale Postcode Loterij niet bij de baten van 2013 mocht worden ingeboekt.

Dat leidt tot een verlies, dat wordt gedekt door de overgebleven reserve van 2012 (conform plan), waardoor er per saldo over de jaren 2012 en 2013 een toevoeging aan de reserve plaats kon vinden. Een goed resultaat.